

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

**FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA HUDEBNÍ VÝCHOVY A KULTURY**

**HUDEBNÍ KLIMA V RODINĚ DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO
VĚKU
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE**

Hudba a kultura se zaměřením na vzdělávání

Autor práce: Lenka Štěpničková
Vedoucí práce: Doc. PaedDr. Miloš Kodejška, CSc.

Plzeň, 2022

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne .....

.....
vlastnoruční podpis

Tímto bych chtěla poděkovat panu doc. PaedDr. Miloši Kodejškovi, CSc. Za odborné vedení mé bakalářské práce, vstřícnost, podnětné připomínky, podporu, ochotu a především trpělivost. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a příteli také za podporu a trpělivost a za to, že mi připomínají co je v životě nejdůležitější - rodina a hudba .

OBSAH

Úvod	2
1 VNITŘNÍ ČINITELÉ ROZVOJE HUDEBNOSTI	4
1.1 PSYCHIKA DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	4
1.2 UTVÁŘENÍ OSOBNOSTI DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU A ROZVOJ JEHO POZNÁNÍ.....	6
1.3 CHARAKTERISTIKA VÝVOJE DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	9
1.4 HUDEBNÍ SCHOPNOSTI A JEJICH ROZVOJ V HUDEBNÍ DOVEDNOSTI	14
1.5 VÝZNAM DALŠÍCH UMĚLECKÝCH I MIMOUMĚLECKÝCH AKTIVIT V EDUKACI V OBDOBÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU 20	
2 SOCIOLOGICKÉ NÁHLEDY NA VÝVOJ DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU.....	24
2.1. RODINNÁ VÝCHOVA A JEJÍ VÝZNAM	24
2.2. CHARAKTERISTIKA SOUČASNÉ RODINY	26
2.3. PROBLEMATIKA RODINNÝCH VZTAHŮ	28
2.4. ZMĚNA VZTAHU RODINY A ŠKOLY	30
2.5. VOLNOČASOVÉ INSTITUCE ZAMĚŘENÉ NA DĚTI JAKO PARTNEŘI RODINY.....	32
3 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	33
3.1 PŘEDMĚT A CÍLE VÝZKUMU	33
3.2 METODA DOTAZNÍKU A PRACOVNÍ HYPOTÉZY	34
3.3 ORGANIZAČNÍ STRÁNKA VÝZKUMU	36
4 VÝSLEDKY VÝZKUMU A METODICKÉ NÁMĚTY DO PRAXE.....	37
ZÁVĚR.....	41
RESUMÉ.....	42
RESUMÉ.....	43
SEZNAM LITERATURY	44
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	45
SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	46
PŘÍLOHY	I

Úvod

Hudební klima v rodině dítěte mladšího školního věku hraje zásadní roli ve vývoji jeho hudebních schopností, emocionálního projevu a celkovém rozvoji. Rodinné prostředí může poskytnout dítěti jedinečnou příležitost objevit a prozkoumat jeho hudební stránku.

Kromě rozvoje konkrétních hudebních dovedností má hudební klima v rodině také pozitivní vliv na celkový rozvoj dítěte. Hudba je spojena s emocemi, a proto může dítěti pomáhat ve vyjadřování a regulaci emocí. Společné zpívání a poslech hudby posiluje rodinné vztahy a emoční pouto mezi členy rodiny. Hudební klima v rodině dítěte mladšího školního věku je tedy důležitým faktorem pro jeho celkový rozvoj. Rodinné prostředí poskytuje příležitost k objevování všeho, co má pro dítě význam skrze hudbu.

Toto téma jsem si vybrala, jelikož mám sama s hudbě velice blízko a moje rodina se snažila mě v ní podporovat, jak jen to bylo možné. I přes jejich nepřilíživé kvalitní vzdělávání a znalosti v hudební teorii či nízké hudební schopnosti jako takové, mi napomohli k lepšímu rozvoji tím, že mě přihlásili do základní umělecké školy. Všimla jsem si však, že spousta rodin nevěnuje rozvoji hudebních schopností a dovedností u vlastních dětí takovou pozornost, jaká by byla potřeba. Zajímalo mě, jak moc významný prvek je hudba v rozvoji emocionálním, kognitivním i sociálním. Pokládala jsem si otázku, zda dáváme další generaci dostatečné podněty pro jejich rozvoj? Trávíme se svými dětmi dostatek času? Jsou ještě rodiny, které si společně zpívají, nebo se učí novým písním? Jak moc se rodinné klima změnilo? Proč už hudba neplní takovou roli, i když je neustále součástí našich životů?

Cílem mé bakalářské práce je prozkoumat problematiku hudebního vývoje, hudebních schopností a dovedností u dětí v mladším školním věku. Tím se budu zabývat i ve svém výzkumu. Jaké mají rodiče záliby, vzdělání, jaké druhy hudby preferují, kterou hudbu upřednostňují, zda naši českou nebo zahraniční, a hlavně jak často poslouchají nebo navštěvují hudební koncerty či chodí za kulturou. Další část mého výzkumu se bude zabývat přímo rozvojem dětí v rodině. Kdo s nimi nejčastěji zpívá, kdo s nimi hraje na hudební nástroje či kdo je učí hudebně pohybovým dovednostem. Chtěla bych svůj výzkum vyhodnotit a buď potvrdit, a nebo vyvrátit si tak stanovené pracovní hypotézy. Byla bych ráda, kdybych svým výzkumem přispěla k informovanosti o tom, jaká je současná situace v této oblasti. Rodina je nejdůležitějším činitelem na počátku vývoje každého dítěte, a proto

---

je kvalita její působnosti rozhodující. Přála bych si, aby bylo dostatek podnětů pro společné domácí muzicírování a hudba měla stále větší význam pro každého člověka.

1 VNITŘNÍ ČINITELÉ ROZVOJE HUDEBNOSTI

1.1 PSYCHIKA DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Psychický rozvoj, jako takový je závislý na mnoha faktorech, které nemusí být vždy stejně významné. Rozvoj našich vlastností i celé osobnosti je dán individuálně a souhrnem vnějších podnětů, díky kterým získáváme nové zkušenosti. Prostředek zpracování působících podnětů je ovlivněno genetickými předpoklady.

Genetické dispozice¹ jsou určité informace, s nimiž je úzce spjaté vytvoření předpokladů pro rozvoj dalších psychických vlastností. Souhrn těchto vlastností se nazývá genotyp.² Individuální rozvoj jedince, jenž se projevuje určitými rozdíly v úrovních psychických i somatických funkcí, ale také v koordinovanosti jejich rozvoje. Tempo psychického rozvoje jedince je taktéž dán geneticky, což znamená, že dispozice k rozvoji schopností a dovedností se projevují až tehdy, kdy se funkce aktualizují.

Vstup dítěte do základní školy se stává důležitým sociálním mezníkem od prvního dne školní docházky. Už když jde poprvé do školy, ví, že začíná novou životní etapu a stává se školákem. Škola velmi ovlivní nejen rozvoj dětské osobnosti, ale i způsob prožívání posledních okamžiků dětství. Tento rozvoj se často projevuje v oblasti sebehodnocení velmi zásadním způsobem.

Školní věk podle Vágnerové³ lze rozdělit na tři dílčí fáze:

1. Raný školní věk – trvá od nástupu do školy, až po 9. rok věku. Pro toto období je charakteristická změna sociálního postavení a následného vývoje dětské osobnosti a také schopností a dovedností. Dítě si zvyká na novou sociální roli a osvojuje si základy čtení, psaní a počítání.
2. Střední věk je ohraničen obdobím od 9 let do 12 let. Žák tak přichází na druhý stupeň. V průběhu těchto let dochází k různým změnám v osobnostním rozvoji, které můžeme považovat za přípravu na dospívání.

---

¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1. str.256

³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

3. Starší školní věk nastává od 12 do ukončení povinné školní docházky. Nazývá se obdobím pubescence, což je první fáze dospívání. Projevuje se změnami v psychické úrovni a také v prožívání a celkovém uvažování.

Vyvíjení dětského organismu se projevuje změnou celkové reaktivity, zkvalitněním regulačních kompetencí, zvýšením emoční stability a odolnosti vůči zátěži. Připravenost na novou roli, a to roli školáka, je podmínkou účinnějšího učení, což ovlivňuje výkon jedince a možnost lepšího využití schopností. Pokud děti nejsou dostatečně zralé, bývají více emočně labilní, unavitelnější a mají problém se soustředit, což znesnadňuje adaptaci na školní prostředí a plnění všech požadavků.

1.2 UTVÁŘENÍ OSOBNOSTI DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU A ROZVOJ JEHO POZNÁNÍ

V době, kdy nastupuje dítě do základní školy dochází v jeho životě k velmi senzitivním procesům v tělesné a psychické rovině. Toto období se rovněž nazývá přechodové, tranzitní i kritické. Je determinováno tím, že staré a zažitá vzorce chování přestávají platit a nové se ještě plně neaktualizovali. Uskutečňují se ve všech sférách⁴: biologické, fyziologické, společenské, hodnotové. Pokud se zamyslíme nad charakteristikou psychických znaků dítěte v předškolním věku a v mladším školním věku, spatřujeme velké změny.

V předškolním věku byl významným znakem synkretismus – to znamená vnímání nerozčleněné jednoty věcí a jevů, které dítě obklopovaly. Tento psychický znak byl ale dlouhodobou edukační prací rozrušován systematicky a pozornost dítěte byla zaměřována na detaily v předkládaných celcích. Rovněž eidetismus tvořil významnou hodnotu dítěte předškolního věku a projevoval se fenomenální pamětí v mnoha ohledech: například sluchového, hlasového, výtvarného, pohybového, pocitového projevu. Spolu se synkretismem tvořil eidetismus důležitou charakteristiku dítěte před vstupem do základní školy. Na počátku školní docházky ale rovněž tento eidetismus vyhasíná, stejně jako synkretismus, který je zaměněn za analýzu a syntézu v oblasti rozvoje vnímání a myšlení.

Oproti předškolnímu věku se změnila i labilita chování, neboť dítě si na počátku školní docházky více věří a nepodléhá tak výrazným emocionálním výkyvům jako dítě v mateřské škole. S tím souvisí i omezenost lability chování při vstupu do základní školy a další psychické znaky, které byly v předškolním věku dominantní a na počátku školní docházky ustupují do pozadí. Tento senzitivní a poznávací proces zakládá utváření osobnosti. Pojednání o osobnosti je velmi důležité. Existuje velké množství definic osobnosti, žádná univerzální však neexistuje. Každá z nich vždy preferuje některou z osobnostních charakteristik.⁵

Osobnost jako taková je vlastně soustava vlastností, které charakterizují individualitu každého člověka zaměřeného na uskutečnění svých životních cílů a rozvojových možností

---

⁴ PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky*. Vydání 4. Praha: Státní Pedagogické nakladatelství, 1977. ISBN 16-917-63.

⁵ Osobnost. *Wikipedie: Osobnost* [online]. 28.1.2023 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Osobnost>

ve společnosti. Individuální spojení psychologických, biologických a sociálních aspektů tvoří každého jedince. Vytváří se především ve vztazích mezi lidmi, vlivem prostředí a společností, kterou jsme obklopeni.

Z uvedeného vyplývá, že osobnost člověka je univerzálně integrací ve vnímání a cítění všeho podstatného. U člověka rozvíjí specifická poznání a vědomí prostřednictvím kognitivních a emocionálních hodnot a postupně má vliv na zosobnění, tedy seberealizaci. V definicích se zdůrazňuje nejen tento vztah k vnitřním hodnotám, ale i k chápání světa, života, společenských hodnot, které jeho psychika zrcadlí, a tak se pod vlivem vnějšího prostředí i proměňuje. Tyto proměny však nejsou náhlé, neboť odrážejí postoje. Postoje jsou relativně trvalá zaměření člověka k dílčím i univerzálním hodnotám. To znamená k tělesným, psychickým a duševním hodnotám v horizontálním i vertikálním slova smyslu. V horizontálním smyslu myslíme šířku, poznání nebo hloubku emocionálního prožitku. Vertikální hledisko chápeme tak, že se člověk postupně zmocňuje vyšších hodnot, myšleno od tělesných k psychickým až k duchovním. A v tomto smyslu má hudební umění v rozvoji osobnosti dítěte nezadatelnou úlohu, protože je pro každé dítě věcí přirozenou. Jan Amos Komenský napsal *Musica nobis naturalis est*, což je v překladu *Hudba je nám věcí nejpřirozenější*. Například Říčan⁶ chápe osobnost jako „*Osobitost, odlišnost jedince od jiných jedinců, zejména (i když nikoli výlučně) od jedinců téhož věku a kultury.*“

Z hlediska osobnosti a jejího rozvoje se nyní zaměříme na kontexty, které osobnost utvářejí, nebo se kterými osobnost velmi souvisí. V tomto smyslu velmi důležité náhledy na osobnostní rozvoj sepsal Z. Helus⁷, který definuje deset zřetelů a nazývá je personalizačním desaterem. Tvoří jej: 1. zřetel ke schopnostem temperamentu a k charakteru člověka, 7. potenciality, 8. přesahy neboli transcendenty, 9. strukturované a celistvé individuality, 10. charakteristika životní cesty.

Určitá potřeba vědět něco o člověku, abychom měli pocit, že ho známe se projevuje v jeho schopnostech, v zájmu, v jeho temperamentu a také charakteru. Schopnosti jsou vnitřní, základní a nezbytné předpoklady orientace v určitých situacích, kdy jsme vystaveny

---

⁶ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: [obor v pohybu]*. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1174-4.

⁷ HELUS, Zdeněk. *Osobnost a její vývoj*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7290-396-2.

nárokům nebo požadavkům něco zvládnout nebo podat potřebný výkon. Dělíme je na vjemové schopnosti, což nám umožňuje například rozlišovat barvy, tvary, tóny. Psychomotorické schopnosti nám pomáhají vykonávat různé sestavy pohybů. Díky sociálním schopnostem dokážeme jednat s lidmi, předcházet konfliktům případně vzniklé konflikty vyřešit. Umělecká schopnost přispívá k rozvoji hudebnosti, výtvarnosti nebo při herectví.

Schopnosti⁸ v sobě nosí jistý vrozený základ, kterému říkáme vlohy. Vlohy jsou obecné předpoklady, ze kterých se schopnosti nerozvinou, pokud nejsou dostatečně posilovány. Pokud je vloha mimořádně výrazná, jedná se o nadání. A pokud ji dostatečně rozvíjíme, můžeme také hovořit o talentu. Obecná schopnost, jež nám umožňuje orientovat se v nových situacích a naučit se nové věci, se nazývá intelektová schopnost neboli inteligence, kterou podle Gardnera rozdělujeme na šest nezávislých inteligencí.

Inteligence jazyková spočívá ve schopnosti orientovat se v řečovém projevu u ostatních a člověk sám dokáže srozumitelně projevovat.

Inteligence hudební tkví ve vnímání a vyjadřování rytmu, melodie, umění intonace a podobně

Inteligence logicko – matematická se zakládá na tom, zda rozumíme číselnému a logickému vztahu, nebo formalizací jejich symbolů.

Inteligence prostorová je schopnost orientace v prostoru.

Inteligence tělesně – pohybová spočívá v koordinaci vjemů a motorických činností.

Inteligence personální je rozdělena na složku interpersonální, jež zahrnuje kompetenci vyznat se v ostatních, udělat dojem, a intrapersonální obsahuje způsobilost orientace sám v sobě a schopnost odhadnout své možnosti a různé nedostatky.

---

⁸ HELUS, Zdeněk. *Osobnost a její vývoj. 2.*, přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7290-396-2. (str.12-13)

1.3 CHARAKTERISTIKA VÝVOJE DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

V mladším školním věku dochází k dalšímu vývojovému posunu a změnám oproti předškolnímu věku. Rozvíjí se smyslové vnímání. Zrakový a sluchový analyzátor se kvalitativně a kvantitativně rozvíjí. Podle Vágnerové⁹ se tak uskutečňuje mezi 5.- 7. rokem. Rozvoj těchto smyslů považujeme za jednu ze složek školní zralosti. Zrak a sluch dosahuje do takové úrovně, jež je potřebná pro zvládnutí výuky čtení a psaní. Způsob, jak dítě vnímá a interpretuje jednotlivé podněty se mění, a i samotné vnímání se stává diferencovanějším a integrovanějším. Veškerý tento proces probíhá v interakci s vývojem rozumových schopností. Vývojově podmíněné zlepšení vidění na blízko je důležité pro výuku čtení a psaní, jelikož usnadňuje rozlišení jednotlivých detailů. Schopnost ovládat akomodaci oční čočky se mění v průběhu dětství.

Akomodace ovlivňuje přesnost vidění na různou vzdálenost. Větší zatížení pozornosti je úzce spojená s proměnou akomodace čočky a pro šestileté děti se stává vidění drobných obrázků či tisku namáhavé. To je jedním z důvodů, proč školák nevydrží příliš dlouho u takové činnosti. Náročnost výuky je jedním z důvodů, které u žáků snižují motivaci ke čtení. Vizuální diferenciaci je schopnost rozpoznat vertikální rozdíly polohy, co je nahoře a zase naopak dole. Toto rozlišování se učí již děti v předškolním věku. Schopnost rozpoznat rozdíly horizontální polohy, tj. napravo a nalevo, je již obtížnější a často tuto diferenciaci zvládají až děti mladšího školního věku. Jak už jsme konstatovali, dítě, které je připravené na školu, dovede lépe rozeznávat obrázky, číslice, písmena a další různé detaily a má lépe rozvinutou takzvanou percepční strategii. Tato schopnost není zcela závislá jen na zraku, ale také na strategii vnímání, která se rozvíjí s dalším vývojem poznávacích procesů.

Percepční strategie se velmi liší u předškolních a mladších školních dětí. Předškolní děti v poznávání nemají žádný systém, prohlížejí si to, co je právě zaujalo a postupují náhodným postupem bez jakéhokoliv plánu. Děti mladšího školního věku jsou schopny postupného prohlížení, takzvaně systematické explorační, která má svůj řád. V oblasti vnímání a strategie uvažování se v tomto věku projevuje v systematickosti.

---

⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1. str. 261

Dle Vágnerové¹⁰ lze rozpoznat mluvenou řeč, jako jsou například slova, slabiky, kdy slovo začíná a kdy končí, označujeme jako fonologickou senzitivitu. Ta dozrává v rozmezí 5. až 7. roku věku a je podporována zkušeností. Ačkoliv děti slyší mluvenou řeč denně, tak je pro něj důležité, aby se jí snažilo porozumět. Pro učení a psaní je důležité, aby dítě umělo jednotlivé fenomény rozlišovat snadno a rychle. Většina dětí to již v šesti letech zvládne, i když se mohou objevit jisté nepřesnosti. Jedná se o nepřesnosti jako například záměna podobně znějících hlásek, například sykavek. Pokud nejsou dostatečně pozorné, mohou mít i problém s rozluštěním rychlé řeči. Takzvaná fonologická sekvenční percepce se rozvíjí při nástupu do školy a také pod vlivem výuky českého jazyka. Jedná se zde o vnímání časové posloupnosti sluchových podnětů. V pátém roku vývoje děti dokážou rozlišit pouze hlásky na začátku a na konci slova. V 6 letech se tato schopnost výrazně zlepšuje a rozšiřuje se i hranice slov, diferenciací jejich pořadí ve větě.

Myšlení dítěte mladšího školního věku¹¹ je velmi vázáno na realitu, přičemž je schopno přemýšlet o určitých věcech, které již zná. Minulá zkušenost mu napomáhá, aby si vše potřebné dokázal vybavit. Jeho záměrem je poznání skutečného světa. Touží totiž poznat, jaký ten svět je a podle jakých pravidel pracuje. Poznání u dětí mladšího školního věku se zakládá na popisu objektu či úkolu, jelikož jiné způsoby mohou být až příliš složité. Ačkoliv myšlení u těchto dětí vychází z vlastní minulé zkušenosti, ne vždy své konkrétní zkušenosti dokáže aplikovat či zobecnit v ostatních situacích. Logické myšlení sice dokáže manipulovat s pojmy, představami nebo myšlenkami, ale je nutné, aby se jednalo o specifické pojmy, jež vycházejí z reality. Dítě tak není z velké části ovlivněno nápaditostí objektu, ale začíná již chápat jistá pravidla, která se stávají součástí jeho znalostí a uvažování. Rozvoj myšlení a používání myšlenkových strategií se projevuje zpřesněným chápáním souvislostí a vztahů. Žáci nyní dokážou využívat dílčí poznatky a mají sklon své poznatky třídit podle svých nevhodnějších kritérií. Klíčové vlastnosti, jež využívají k definování kategorie, se postupem vývoje mění. Způsob klasifikace známé situace podle svého je ovlivněn zkušeností, ačkoliv má stále velký význam vizuálnost, nápadnost,

---

¹⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

¹¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

názornost. Diferenciace potřebných a nepotřebných znaků ke zvládnání potřebných operací, například inkluze.

To, jak děti dokážou chápat jednotlivé informace, se odráží od jejich úrovně uvažování. Dokážou totiž brát v úvahu množství informací, rozlišit je, a to nepodstatné eliminovat. Vnímát vícero dějových linek v příběhu nebo sledovat osudy dvou postav dovede jedinec kolem osmi let. Dříve byly děti schopny vnímat pouze jednu dějovou linii či zápletku. Děti mladšího školního věku¹² často věnují pozornost pouze informacím a podnětům, které jim samotným připadají nějakým způsobem zajímavé a důležité. Jedná se zcela o jejich volbu, která signalizuje, jak jsou na tom s aktuální úrovní poznávacích schopností. Samozřejmě se v průběhu vývoje význam informací mění. To, co považuje dítě v šesti letech za důležité, už nemusí připadat důležité dítěti například v devíti letech.

V rámci vyučování škola ovlivňuje charakter poznatků, jež působí na jejich vytváření a propojování systematicky. Během vývoje člověka se také mění způsob, jak chápou problémy a také strategie, které používají k jejich vyřešení. Důvodem, proč se tak děje, je vliv zrání a pozitivně ovlivňující rozvoj výkonných schopností. Také díky zvýšené zkušenosti s efektivitou různých přístupů. Přístup dětí k řešení jednotlivých úkolů se v průběhu vývoje mění. Tudíž použitá strategie ukazuje úroveň porozumění nastoleného problému a schopnost vhodného řešení. Hlavně ve školní práci dochází k proměnám v přístupech k informacím a k řešení problémů. Škola by je měla vést k systematickému osvojení mnoha postupů a poznatků, které musí relativně rychle zvládnout. Díky tomu se rozvíjejí způsoby, jak těmto novým a náročným požadavkům vyhovět.

Zrání dětského organismu je propojeno se zvýšením jeho emoční stability a odolnosti před zátěží. V tomto věku děti vidí a interpretují vše pozitivním způsobem. Jejich emoční ladění bývá vyrovnané a když dojde k výkyvu, často to má jasnou příčinu. Schopnost vyznat se ve svých pocitech a pocitech ostatních, i to, jak s nimi naložit, je příčinou rozvoje emoční inteligence. Rozvoj emoční inteligence závisí na zrání prefrontální mozkové kůry, také na získaných zkušenostech a uvažování. Dále zde dochází i k provázání emočního hodnocení a racionálního uvažování. Školáci, kteří lépe porozumějí svým pocitům, více nahlízejí na

---

¹² VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

jejich smysl. Zvládnou vnímat jejich kvalitu, intenzitu a délku trvání a více rozumějí i jejich souvislostem a vztahům. Objasňuje se jim například, že každá nálada u ostatních vyvolá různé reakce. Kolem 10 roku věku začínají děti chápat emoční ambivalenci a jsou vyrozuměny s tím, že lidé mohou mít smíšené až protikladné pocity. Dokážou pochopit, že pozitivní či negativní emoce se mohou vyskytnout současně a vztahovat se ke stejné události. V mladším školním věku se rozvíjí schopnost mluvit o emocích jiných lidí a lépe jim rozumět. Děti je dovedou lépe popsat. Důležitým prvkem při rozvoji emoční regulace je interakce s vrstevníky.

V mladším školním věku¹³ se projevuje odklon od vlivu rodiny. V tomto období začíná příprava na pozdější profesní roli. Úspěšnost ve škole také předurčuje následující společenské zařazení. Zahájení školní docházky způsobuje velkou změnu v životě dítěte a je spojeno s velkým množstvím požadavků, ke kterým je potřeba získat specifické sociální zkušenosti, jež děti získaly v předškolním věku a jsou označovány termínem školní připravenost. Zdeněk Helus¹⁴ ji ve své knize charakterizuje jako dosažení způsobilosti/schopnosti přizpůsobit se režimu vyučování a také soužití s učitelkou a dětmi. Jedná se i o logické uvažování a překonání omezenosti svého myšlení, nebo chápání smyslu těchto zátěží i omezení, které přináší školní režim. Dále se u dětí rozvíjejí vztahy s lidmi i mimo rodinu, jako například s učiteli a spolužáky. Jak uvádí Vágnerová ve své knize¹⁵, v rámci sociálních skupin jsou v rozvoji dětské osobnosti důležité tyto oblasti:

- Rodina, která v tomto věku představuje podstatné sociální a emoční zázemí, ale také ovlivňuje extrafamiliární uplatnění dítěte v jeho hodnotách, nárocích na školní výkon i hodnocení.
- Škola, jež je velmi významnou institucí, která umožňuje rozvoj sociálně požadovaných a ceněných kompetencí i se způsobem chování. Díky tomu získává dítě dispozice k následujícímu uplatnění ve společnosti, i když může zažít první neúspěch, jenž musí samo zvládnout.

¹³ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

¹⁴ HELUS, Zdeněk. *Osobnost a její vývoj*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7290-396-2. str.84

¹⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1. str. 312

- Vrstevnická skupina dává možnost k rozvoji dalších vlastností a dovedností, než jim nabízí soužití s dospělými a jsou velmi užitečné pro život ve společnosti. S touto skupinou se stále více a více ztotožňuje. Dítě se totiž může díky vrstevnické skupině naučit, jak se srovnat a naučit řešit konflikty, jež ve skupině vzniknou.
- Spolupráce s dětmi a to, že nebudou rušit jeden druhého, a tak budou vytvářet kamarádské vztahy i klima k soužití. Jedná se o vzájemnou pomoc a přizpůsobivost k individuálním zvláštnostem spolužáků.

1.4 HUDEBNÍ SCHOPNOSTI A JEJICH ROZVOJ V HUDEBNÍ DOVEDNOSTI

Hudební schopnosti se řadí mezi speciální schopnosti, kam také patří například výtvarné, matematické, sportovní, aj. Jsou to takzvané vnitřní předpoklady jedince, jež mu napomáhají prožívat hudbu nebo úspěšně vykonávat hudební činnosti, které zůstávají do konce života. Tyto schopnosti lze dělit na obecné, kam řadíme schopnosti smyslové, rozumové a pohybové, ale také na zvláštní, jako jsou matematické, umělecké, hudební a mnohé další. Předpokladem těchto schopností jsou vrozené neboli zděděné dispozice, které můžeme přetřansformovat pouze prostřednictvím činnosti. Pokud však tyto vlohy nebudou dostatečně rozvíjeny cvičením nebo vhodnými podněty zvenku, může se stát, že zakrní. Drábek¹⁶ hudební schopnosti definuje jako zvláštní psychické vlastnosti člověka umožňující mu úspěšně vykonávat hudební činnosti. Hudební činnosti se často propojují navzájem, a tak uplatňujeme hned několik schopností zároveň, a tudíž je velmi obtížné definovat klasifikaci, jež by dostatečně vystihla propojení dílčích schopností. Zpracování podnětů v psychice i veškeré hudební činnosti se děje prostřednictvím sluchového analyzátoru, který podstatně ovlivňuje úroveň a kvalitu hudebních projevů.

Jednotlivé hudební schopnosti se podle Sedláka¹⁷ dělí na:

- Schopnosti hudebně sluchové. Jsou to schopnosti, které nám napomáhají orientovat se v prostoru vymezeném hudbou a připouští danému jedinci zpracovat akustické vlastnosti hudby. Jedná se tedy o intenzitu zvukových podnětů a frekvenci tónů, které se ozývají současně se základním tónem a tím se dostávají do vědomí člověka jako hudební počítky a vjemy. Hudebně sluchové schopnosti tkví ve struktuře a funkci sluchového analyzátoru, jenž se často označuje jako hudební sluch. Díky hudebnímu sluchu dokážeme identifikovat akustické vlastnosti tónů, ale také chápat jejich vzájemné vztahy výškové, časové a dynamické, jenž jsou dispozicemi ke vzniku komplexnějších schopností.

---

¹⁶ DRÁBEK, Václav. *Stručný průvodce hudební psychologií*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-161-3.

¹⁷ SEDLÁK, František. *Úvod do psychologie hudby – II*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., Praha 1, 1986. ISBN 17-218-86.

- „Rozlišování hlasitosti tónů a hudebních tvarů je subjektivním odrazem intenzity zvuku v našem vědomí.“¹⁸ Akustický pojem je závislý na rozkmitu zvukové vlny. Zesílená hladina intenzity hlubokých a vysokých tónů, jež je potřebná k docílení určité hlasitosti, nám vyvolává rozdílnou kvalitu při poslechu živé hudby nebo hudby reprodukované z technických prostředků. Technická zařízení zapříčiňují ztrátu kvality u vyšších tónů či basů, a proto je potřeba tyto tóny uměle zesílit již při nahrávání i reprodukci.
- Rozlišování tónové barvy alias tónu jsou výstavbové elementy, které jsou složeny akusticky. Barva tónu alias tón je podle hudebních psychologů součástí hudebního vjemu a také odraz kmitočtu základního a alikvótního tónu včetně jejich intenzity. Tón jako takový, je podstatnou složkou hudebního výrazu, instrumentace skladby a dominujícím hudebním výrazovým prostředkem 20. století. Oproti hlasitosti tónů je tón kvalitativním jevem, což znamená, že vztah mezi akustickými notami alikvótních tónů a tónovou kvalitou je neměřitelný.
- Citlivost pro rozlišování výšky tónů je schopnost, jež se také nazývá jako minimální postřehnutelná změna pro frekvenci nebo rozdílový práh. Mnoho autorů má názor, že sluchovým analyzátozem jsme schopni rozlišit změny kmitočtu jak malé, tak velké, a proto se míra citlivosti vyjadřuje v jednotkách, jež umožňují odlišení celistvosti pro výšku. A jako u všeho, i tentokrát jsou mezi jedinci značné individuální rozdíly.
- Hudební sluch ve vymezení rozsahu a hudebního sluchu není jednotný. Jádro hudebního sluchu tvoří hudebně sluchové schopnosti a následně na to je možné chápat sluch jako psychickou strukturu, která nám umožňuje vnímat hudbu, poznávat známé hudební útvary a klasifikovat jejich přesnost v pěveckém a instrumentálním provedení. Absolutní sluch je schopnost vnímat a určit výšku tónu jako samostatnou kvalitu a případně vytvářet hlasem výšky tónů bez jakékoliv opory. Absolutní sluch můžeme rozdělit na dvě formy sluchu: receptivní a reprodukční. Receptivní forma sluchu znamená, že jedinec okamžitě a bez

---

¹⁸ SEDLÁK, František. *Úvod do psychologie hudby – II*. Univerzita Karlova v Praze: Státní pedagogické nakladatelství, n. p. Praha 1, 1986. ISBN 17-218-86.

rozmyšlení pozná výšku tónů, příslušně je zařadí do oktávy a pojmenuje dle hudební abecedy. Jedinec je také schopen určit název tóniny, akordu a jeho jednotlivých tónů. Reprodukční forma se týká schopnosti správně pěvecky intonovat tóny.

- Pojetí tonálního cítění je ovládáno tonalitou a dominující funkční harmonií a je strukturováno charakterem hudby, jenž jedinec často vnímá a provozuje. Pojem tonalita je principem výškových vztahů a složkou hudebních útvarů, jenž umožňuje uspořádat hudební výstavby a také princip jednoty v rozmanitosti. Tonální cítění lze považovat za emocionální prožívání tonality, vztahů a tonálních charakteristik.
- Harmonické cítění není často autory považováno za samostatnou hudební schopnost, avšak za vyšší vývojový stupeň tonálního cítění. Harmonické cítění lze považovat za schopnost sluchově analyzovat akordy a podstatou tohoto cítění spočívá v rozlišování konsonancí a disonancí. Konsonance a disonance jsou protikladnými pojmy. Konsonance je takzvaný soulad, libozvuk či souznění a disonance je jejím protikladem.
- Rytmické cítění neboli smysl pro rytmus je velmi složitá schopnost. Jedná se o úzké a složité prožívání hudebního rytmu, jež je zprostředkováno hudebně sluchovými schopnostmi a také motorickými složkami. Jedná se o časové členění hudby jako metra, pulsu, hybnosti, tempa a jeho změn.
- *„Paměť pro hudbu je obecná vlastnost nervové soustavy, která se vyznačuje schopností vštípit odraz skutečnosti, uchovat jej a potom i vybavit ve formě znovupoznávání nebo aktivní reprodukce.“*¹⁹ Můžeme ji definovat jako schopnost nervové soustavy jedince zachovat vnímanou hudbu, specifickou informaci i prožitek a za jistých okolností ji znovupoznat, vybavit si ji nebo případně reprodukovat v původní podobě. Významnou hudební schopností je podle Sedláka²⁰ hudební paměť, kterou autor rozděluje do tří fází: vstup hudby a její

---

¹⁹ SEDLÁK, František. *Úvod do psychologie hudby – II.* Univerzita Karlova v Praze: Státní pedagogické nakladatelství, n. p. Praha 1, 1986. ISBN 17-218-86.

²⁰ SEDLÁK, František. *Úvod do psychologie hudby – II.* Univerzita Karlova v Praze: Státní pedagogické nakladatelství, n. p. Praha 1, 1986. ISBN 17-218-86.

osvojení, zapamatování hudby a vybavení vnímané hudby ve formě znovupoznání. Tato schopnost je nedílnou součástí všech hudebních operací. Znovupoznání a znovuvybavení si hudby se provádí v krátkodobé, operativní a dlouhodobé paměti. Krátkodobá paměť zaznamenává hudbu v krátkém časovém intervalu maximálně do 2 minut, kdy nepůsobí vliv opakování. Paměť úzce souvisí s hudebním vnímáním a je předpokladem hudebních aktivit. Také zachycuje časovou posloupnost hudebních podnětů a sjednocuje je do smysluplných hudebních celků a tvarů. Operativní paměť umožňuje zpracovávat a vybrat hudební informace z hlediska jedincových potřeb. Paměť vybere část informací, které nám připadají zajímavé a následně je převede do dlouhodobé paměti. Zbytek je pro svou bezvýznamnost zapomenut. Jedná se o tvořivý proces, na kterém se podílí hudební představy, obrazotvornost a prvky intuice. Dlouhodobá paměť uchovává již zpracovanou hudbu z krátkodobé paměti, jež je definována jako předstupeň. Charakteristickým rysem je citlivost k hudebním podnětům, ze kterých nadále vybírá a uchová si jen ty, které korespondují s mentalitou jedince a hudebním vnímáním.

- Hudební představy se v obecné psychologii definují jako obrazy předmětů a jevů, které byly získány v minulé zkušenosti.

Někteří jedinci mají přirozený sluch a jsou schopni snadno rozpoznávat a reprodukovat melodie, zatímco jiní mají mimořádnou dovednost hrát na hudební nástroje s precizností a skvělou technikou.

Hudební dovednosti jsou vybudovány na základě těchto hudebních schopností. Vývoj hudebních dovedností však vyžaduje pravidelnou praxi, učení a zkušenosti. Existuje několik klíčových faktorů, které mohou přispět k rozvoji hudebních dovedností. Například hudební vzdělání je důležitým prvkem pro rozvoj hudebních dovedností. Jedině studium hudební teorie, notového zápisu, harmonie a dalších aspektů hudby napomáhá posílit a rozšířit znalosti hudebníka. Také pravidelná praxe je zásadní pro rozvoj techniky, preciznosti a vytrvalosti v hraní na hudební nástroj nebo ve zpěvu. Cvičení zlepšuje svalovou paměť a koordinaci, což umožňuje hudebníkovi lépe ovládat nástroj a reprodukovat složité

melodie. Poslech hudby různých žánrů a autorů pomáhá hudebníkovi rozvíjet hudební cit, rozpoznávat různé styly a inspiruje ho k experimentování s novými zvuky a technikami.

Dalším klíčovým faktorem je samozřejmě i spolupráce při hraní s ostatními hudebníky, stejně tak účinkování před publikem poskytuje cenné zkušenosti a umožňuje rozvoj schopnosti improvizace, reakce na ostatní hudebníky a předávání emocí skrze hudbu. Spolupráce s kvalifikovanými hudebními mentory a učiteli může poskytnout cennou zpětnou vazbu, technické rady a inspiraci pro další rozvoj hudebních dovedností.

Je důležité si uvědomit, že rozvoj hudebních dovedností je individuální a každý jedinec se může různě rozvíjet v různých oblastech hudby. Někteří se mohou zaměřit na technickou virtuozitu na svém nástroji, zatímco jiní se mohou specializovat na skladbu a tvorbu vlastní hudby. Další možnosti zahrnují zpěv, dirigování, aranžování, produkce atd. Průběh rozvoje hudebních dovedností je dlouhodobý proces, který vyžaduje trpělivost, disciplínu a hlavně odhodlání. Každý jedinec prochází fázemi získávání nových dovedností, od počátečního učení základů přes postupné zdokonalování až po dosažení vyšší úrovně ovládnutí dané dovednosti. Během tohoto procesu může být důležité stanovit si cíle a postupně je plnit, aby si dítě udrželo motivaci a viditelný pokrok.

Rozvoj hudby a hudebních schopností u dětí mladšího školního věku je důležitým procesem, který může mít mnoho pozitivních vlivů na jejich celkový vývoj. Existuje několik klíčových aspektů, které mohou pomoci v tomto procesu. Důležitým prvním krokem je představit dětem různé hudební žánry a nástroje. To může zahrnovat poslech hudby i doma, vystoupení v živém podání, návštěvu divadel či různých koncertů nebo zapojení do hudebních aktivit ve škole i mimo ni. Děti by měly mít příležitost objevovat a prozkoumávat různé zvuky a melodie. Dalším vhodným způsobem pro rozvoj hudebních schopností a dovedností jsou hudební hry a pohybové aktivity. Tato interakce s hudbou prostřednictvím tance, pohybu a zpěvu napomáhá jedinci vnímat rytmus, melodie a zvukové textury. Hudební hry, jako jsou hudební memory nebo hudební nástroje, které podporují dětskou kreativitu a vnímání různých zvukových prvků. Ve školním věku je vhodné začít se seznamováním s jednoduchými hudebními koncepty, jako jsou rytmus, melodie a základní hudební teorie. To zahrnuje učení základních rytmických vzorů, zpívání jednoduchých písní, učení základních hudebních symbolů a notového zápisu. Důraz by měl

být kladen na zábavné a interaktivní metody, které podporují jejich zájem a aktivní účast. Umožnit dětem, aby se naučily hrát na hudební nástroj je vynikající způsob, jak rozvíjet jejich hudební schopnosti a dovednosti. Může to být jakýkoliv hudební nástroj, který je dítěti blízký a pro něj zajímavý. Se správným vedením a podporou rodičů mohou děti postupně rozvíjet své technické dovednosti a hudbu vnímat z perspektivy hudebníka. Hudební vzdělávání ve školním prostředí hraje důležitou roli v rozvoji hudby u dětí mladšího školního věku. Ve školách mají převážně jednu až dvě hudební vyučovací hodiny do týdne, ve kterých se děti učí základům hudební teorie, zpěvu, hraní na nástroje z Orffova instrumentáře a poslechu.

Skupinová hudební aktivita umožňuje dětem pracovat společně, posiluje jejich sociální dovednosti a podporuje rozvoj jejich schopností a dovedností. V dnešní době máme k dispozici různé hudební aplikace, programy nebo online zdroje, které mohou podpořit rozvoj hudebního vnímání a prožívání u dětí. Interaktivní hudební masmediálně technologické aplikace, hudební hry a online lekce mohou být zábavným a interaktivním způsobem, jak děti zapojit a posilovat tak jejich hudební schopnosti. Co je však v celém rozvoji nejdůležitější, je podpora jejich kreativity. Děti by měly mít příležitost experimentovat s vlastními melodiemi a texty. Kreativní projev ve vlastní tvorbě hudby podporuje jejich individualitu a sebevyjádření. Každé dítě je jedinečné a vykazuje tak různou míru zájmu o hudbu a rozvoj těchto schopností. Je důležité přistupovat k rozvoji hudby u dětí s porozuměním podporou a trpělivostí, aby měly možnost objevovat a rozvíjet svůj hudební potenciál.

Rodina jako taková je první sociální skupinou dítěte. Je to skupina, jež napomáhá rozvoji dítěte a uvědomění si vlastních schopností, které lze přetvořit do dovedností. Je to právě rodina, která nám napomáhá uvědomit si kdo jsme a čím bychom chtěli být. Spousta z nás si stále si myslí, že hudba v životě není tak důležitá, ale přitom nás přetváří. Formuje naše myšlenky, hodnoty, názory. Každý z nás je jedinečný, a to se projevuje i v rozmanitosti hudebních žánrů. Rodiče v současné době pracují více, než by bylo pro děti dobré a sami zapominají, jakou radost hudba přináší. Jakou volnost jedinec cítí, když může nějakou tu chvíli věnovat svým dětem a například si s ním zazpívat nebo zahrát na hudební nástroj.

1.5 VÝZNAM DALŠÍCH UMĚLECKÝCH I MIMOUMĚLECKÝCH AKTIVIT V EDUKACI V OBDOBÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Umělecké i mimoumělecké aktivity mají v edukaci dětí mladšího školního věku velký význam. Jsou to aktivity, které přináší řadu výhod a podporují celkový rozvoj dětí. Umělecké aktivity, jakými jsou například modelování, malování, tvoření, tanec nebo divadlo dětem poskytují prostor pro rozvoj kreativity a možnost vyjádřit své myšlenky, pocity a představy. Skrze tvořivost a sebevyjádření se děti učí vyjadřovat sebe sama, rozvíjet svou osobnost a budovat sebevědomí. Umělecké aktivity často zahrnují pohyb a fyzickou aktivitu, což napomáhá rozvíjet motorické dovednosti a koordinaci. Tanec, divadelní hry, sportovní aktivity a výtvarné umění přispívají k rozvoji jemné a hrubé motoriky, rovnováhy nebo prostorového vnímání.

Tyto aktivity často vyžadují spolupráci s ostatními dětmi například během skupinových projektů nebo představení se děti učí komunikovat mezi sebou, naslouchat si, vyjadřovat své názory a respektovat názory ostatních. Je to způsob, jak u dětí můžeme rozvíjet jejich sociální dovednosti a schopnost pracovat v kolektivu. Podporují také kritické myšlení a schopnost řešit problémy. Při výtvarném umění, divadelních hrách nebo hudební improvizaci děti nacházejí různé způsoby řešení a flexibilitu ve svém myšlení. Tato schopnost jim napomáhá v dalších oblastech života. Umělecké aktivity vyžadují u dětí velkou koncentraci a hlavně vytrvalost. U dětí tak rozvíjíme pozornost na daný úkol a snahu soustředit se na svou práci. Rozvíjejí i svou schopnost vydržet a dokončit již rozpracované projekty. Dále tyto aktivity umožňují dětem objevovat různé kultury a jejich tradice. Při studiu se snažíme ukázat dětem, jak rozmanité je kulturní dědictví u nás, ale také v ostatních zemích světa. Důležité je rozvíjet radost a pohodu, zapojovat je do uměleckého procesu a projevovat tak kreativně pozitivní vliv na jejich duševní a emocionální stav.

Umělecké i mimoumělecké aktivity mají velmi důležitý význam pro celkový rozvoj u dětí mladšího školního věku, jelikož jim poskytují příležitost pro vlastní kreativitu, sociální interakci, rozvoj motorických dovedností, kritického myšlení i emoční inteligence.

Vnitřní determinace je klíčovým faktorem v rozvoji dětí a jejich edukace. Vnitřní determinace se týká především motivace a síly, která vychází z vnitřního přesvědčení, zájmu a osobního cíle. Když jsou děti motivovány zevnitř, mají větší chuť se učit a rozvíjet

tak své dovednosti. Mají vnitřní potřebu objevovat nové věci, získávat nové zkušenosti a dosahovat vlastních cílů. Vnitřní motivace vede k dlouhodobému zájmu a odhodlání v oblasti vzdělávání. Vnitřní determinace pomáhá dětem rozvíjet pocit odpovědnosti za svůj vlastní úkol. Děti jsou tak schopny samy sebe vést a rozhodovat o svých cílech. Také rozvíjí schopnost převzít kontrolu nad svým vzděláváním a dosáhnout úspěchu. Dále podporuje vytváření vnitřních cílů a aspirací. Děti si začínají klást vlastní cíle a snaží se jich dosáhnout. Vnitřní determinace je klíčovým faktorem, který podporuje děti v jejich rozvoji a vzdělávání. Podněcuje jejich motivaci, odolnost, autonomii a rozvoj osobnosti.

V edukačním procesu se snažíme o propojení uměleckých činností, se kterými se děti setkávají ve výchovně vzdělávacím procesu v základní škole. Jsou to kromě hudební výchovy rovněž výtvarná výchova, dramatická výchova, pohyb a hudba, filmové umění, digitálně umělecké projevy, literárně poetické atd.

V historickém kontextu byly vždycky dominantní hudební a výtvarná výchova. Dříve byly jejich programy nazývány pojmem osnovy, které přesně určovaly kvantitu, kvalitu a posloupnost vzdělávání s ohledem na ontogenetický vývoj dětí v předškolním, mladším a starším školním věku. Pedagogové museli tyto plány respektovat a realizovat v dané kvantitě a kvalitě. Výsledné vědomosti nebo dovednosti byly předmětem sledování vedení škol i státní školní inspekcí. Umenšovaly však pedagogickou kreativitu učitelů a jejich specifické možnosti a kvality. Od roku 2007 se do platnosti dostal takzvaný Rámcový vzdělávací program, který počítá s tvůrčí svobodou a vzájemným propojováním esteticko – výchovných činností ve vzdělávání v oblasti Umění a kultura. Nadále však zůstaly v platnosti jako základní předměty hudební výchova a výtvarná výchova a ostatní předměty mohly existovat, pokud mělo ředitelství škol odpovídající odborníky a ze strany žáků byl o ostatní umělecké předměty zájem. Konkrétně se jedná o tyto předměty: dramatická výchova, filmová výchova, tanec a hudba. Integrace uměleckých činností do komplexního všeobecného vzdělávání je vysoce užitečná pro prohlubování emocionálního prožívání. Jestliže dítě dokáže technicky kvalitněji provádět danou uměleckou činnost, tak má většinou větší radost z výsledků, než když nemá povědomí o uměleckých prostředcích a formách a zmocňuje se hry pouze intuitivně. Rovněž když spojujeme umělecké oblasti, dochází k širšímu emocionálnímu projevu. Je to opět za předpokladu, že poznání a cit jsou v rovnováze a zakládají ve vrstvách mozku stopu. Každý den dítě i dospělý člověk třídí

ve svém mozku miliony informací. Vědci ze světových univerzit (Straitfordské univerzity) zkoumali podle jakého kódu k tomuto třídění dochází. Tím klíčem není logický kód, o který se opírá především naše školství. Člověk se rozhoduje na základě logicko – emočního kódu a tímto způsobem třídí nesmírné množství informací.

Těmito záležitostmi se zabývá integrativní pedagogika a polyestetická výchova. Polyestetickou výchovou a dalšími možnostmi uměleckých projevů se zabývá spousta odborníků, a to například Wolfgang Roscher a nebo Wolfgang Mastnak.²¹ Polyestetická výchova umožňuje aktivovat smysly dítěte již od útlého věku. Napomáhá mu zprostředkovat první vědomosti, dovednosti a povzbuzuje jeho představivost. Napomáhá rozvíjet zdravé vědomí dítěte, jež touží po naplnění svých citových potřeb. Wolfgang Roscher pokládá podstatu integrity v respektování celistvosti lidí i věcí. Akceptuje soudržnost lidí, se kterými udržujeme naše sociální vztahy a poukazuje na provázanost věcí, s kterými přicházíme do styku. Polyestetika poskytuje pro umělce kooperaci různých odvětví, která vzniká integrací uměleckých oblastí jako hudebního, výtvarného, literárního, dramatického a pohybově tanečního umění.²² Napomohla vzniknout dalšímu odvětví a oborům, jako jsou integrativní hudební výchova, integrativní výtvarná výchova a jiné. Na druhou stranu integrativní pedagogika propojuje všechny hudební činnosti a odpovídá vnitřnímu členění hudební výchovy.

Integrativní hudební pedagogika, jak jsme již zmínili vychází z polyestetiky. Roscher poukázal na fakt, že integrace pochází z latinského *integer tectum* což v překladu znamená neporušená střecha. Integrita dle Roschera znamená, že: „respektujeme celistvost věcí a lidí, když neporušíme integritu lidí, se kterými se stýkáme a integritu věcí, o kterých se učíme.“²³ Wolfgang Mastnak kolega W. Roschera podporuje tento směr nadále v Mnichově

---

²¹ KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-080-3.

²² DUNOVSKÁ, Marie. *Umělecko-výchovné kontexty hudební pedagogiky v inovaci primárního vzdělávání*. Univerzita Karlova v Praze, 2021. Disertační práce.

²³ ROSCHER, W. *Integratívna hudobná pedagogika a polyestetická výchova*. In: *Integrujúce možnosti hudby a umelecká výchova detí a mládeže: Integratívna hudobná pedagogika*. Bratislava: Slovenská hudobná spoločnosť, 1992

v Německu a o rozšíření integrativní výchovy v roce 1990 se zajímal hudební teoretik Václav Drábek ve své knize *Tvořivost a integrace v receptivní hudební výchově*.²⁴

Vědeckou pravdou je skutečnost, že při propojování uměleckých oblastí a při zapojování většího počtu smyslu do činnosti dochází k výraznému utváření osobnosti, a především postojů. Pro každého člověka jsou v jeho životě důležité etické hodnoty. Řešením není propojit všechny umělecké činnosti do společného předmětu s názvem například *Výchova uměním*. Důležité je dát těmto uměleckým oblastem život v časovém horizontu jejich realizace ve škole. Z toho důvodu se domníváme, že významnou možností je usměrnit RVP tak, aby aprobovaní učitelé řešili svoje kognitivní a umělecké cíle v rámci svých předmětů, upřímně a v produktivní jednotě. Bylo by velmi užitečné, kdyby se vzájemně dohodli na společných tématech, která by měla identický etický obsah.

---

²⁴ DRÁBEK, Václav. *Tvořivost a integrace v receptivní hudební výchově*: [Studia paedagogica 23]. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 1998. ISBN 80-86039-65-X

2 SOCIOLOGICKÉ NÁHLEDY NA VÝVOJ DÍTĚTE MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

2.1. RODINNÁ VÝCHOVA A JEJÍ VÝZNAM

Rodinná výchova má velký vliv na osobnost a chování jedince jako takového. Děti se učí základním hodnotám a normám chování od svých rodičů a rodiny. Tyto hodnoty a normy se pak promítají do jejich osobnosti a chování v dospělosti. Například pokud dítě vyrůstá v rodině, kde se respektují základní lidské hodnoty, jako jsou láska, tolerance a úcta, je více než pravděpodobné, že se stane zodpovědným a morálním jedincem. Je to proces, který se odehrává v rámci rodiny a zahrnuje veškeré vlivy, které ovlivňují vývoj a vzdělání dítěte. Je to proces, ve kterém se rodiče i další členové rodiny podílejí na formování hodnot, chování i dovedností dítěte. Rodinná výchova má za cíl přenášet společenské, kulturní a morální normy na další generace a připravit děti na úspěšný a vyvážený život. Význam výchovy je mnohostranný

Rodina hraje zásadní roli při přenosu hodnot a morálních principů. Děti se učí od rodičů správnému a nevhodnému chování, empatii, ohleduplnosti a etice, jež je v životě velice důležitá. Dále rozvíjí sociální dovednosti, jako jsou komunikace, spolupráce, respekt k ostatním, schopnost správně vyjádřit své názory a řešit konflikty. Podporuje emoční vývoj dítěte, napomáhá mu vyjádřit i regulovat emoce. Klíčovou roli rodina hraje i při podpoře vzdělávání dítěte. Rodiče podněcují zájem o učení, poskytují podporu při domácích úkolech a rozvíjí kritické myšlení. Dobrá rodinná výchova může vytvořit pozitivní vztah ke vzdělání a přispět k sebevzdělávání dítěte i mimo školní prostředí. Také pomáhá rozvíjet dětem vlastní identitu a sebepojetí, jelikož vytváří prostředí, ve kterém se dítě cítí akceptované, respektované a hlavně milované. Podpora ze strany rodiny je klíčová pro budování zdravého sebevědomí, sebeúcty a pozitivního vnímání o sobě samém.

Základy výchovy v oblasti hudby vnímáme již v raném dětství. Rodina a její vliv na rozvoj hudebního vědomí dítěte je hodnotná pro umělecké působení. O významu hudební výchovy v rozvoji dítěte a jeho psychiky hovoří J. A. Komenský v Informatoriu školy mateřské, jenž měl ojedinělé pochopení pro všestrannou výchovu. U správného rozvoje

hudebních schopností dítěte hraje velkou roli i jeho zdravotní stav, jako například zda existuje jistý tělesný defekt, anatomicko-fyziologická porucha nebo vážné nervové onemocnění, jež může ztížit rozvoj hudebních schopností. Pro úspěšný pozitivní vliv v rozvoji hudebního vědomí dítěte je potřeba hodnotného uměleckého působení. Je potřeba dávat dětem správný příklad toho, co hudba dokáže a jak lze skrze ni něco vyjádřit.

2.2. CHARAKTERISTIKA SOUČASNÉ RODINY

Současná rodina se v mnoha ohledech liší od tradičního představení rodinného modelu. Charakteristika současné rodiny zahrnuje různorodé uspořádání, hodnoty a vztahy mezi jejími členy. Dnes už není jediným přijatelným modelem rodiny manželství mezi mužem a ženou s biologickými potomky. Současná rodina se může skládat z různých konstelací, jakou jsou rodiny s jedním rodičem, stejnopohlavní páry, neformální rodiny, náhradní rodiče nebo smíšené rodiny. Flexibilita je jedním z klíčových prvků současné rodiny. Rodinné role se mohou přizpůsobit individuálním potřebám a preferencím členů rodiny. Tradiční genderové role se proměňují a rodiče často sdílejí povinnosti ve výchově dětí a péči o domácnost. Pracovní závazky a ekonomické podmínky rodiny také ovlivňují organizaci a fungování rodinného života. Komunikace a společné aktivity jsou stále důležitými aspekty současné rodiny. Vzhledem k hektickému životnímu stylu a různým zájmům jednotlivých členů rodiny je důležité najít čas na společné aktivity, které posilují rodinné vztahy a budují vzájemné porozumění. Technologie a digitální média mají také významný vliv na současnou rodinu. Mobilní telefony, sociální sítě a online komunikace změnily způsob, jakým rodina komunikuje, sdílí informace a tráví spolu čas. Je důležité najít rovnováhu mezi využíváním technologie a osobními interakcemi. Ve stále větší míře je rodina chápána jako zdroj podpory a emocionálního přístavu pro své členy. Rodina je místem, kde se vytváří a posiluje pocit sounáležitosti, bezpečí a lásky. Současná rodina se snaží vyrovnat se změnami a výzvami moderního života a přizpůsobit se potřebám a aspiracím jednotlivých členů.

V dnešní době je tedy nutné chápat rodinu jako dynamický a proměnlivý systém, který se přizpůsobuje změnám a různým situacím. Rodina může nabídnout podporu, stabilitu a emocionální zázemí svým členům. Prostřednictvím vzájemného respektu, komunikace a společných aktivit může rodina vytvářet pouta a posilovat vztahy mezi rodiči a dětmi, sourozenci a dalšími členy rodiny. V současné době je také důležité si uvědomit, že rodina není omezena pouze na biologické vztahy. Rodinné vztahy mohou být založeny na lásce, péči a vzájemném propojení, bez ohledu na biologické vazby. Adoptivní rodiny, pěstounské rodiny nebo rodiny vytvořené prostřednictvím umělého oplodnění jsou jen několika příklady, které ukazují, jak se rodina může formovat na základě vztahů a péče. Sociální

změny, ekonomické faktory a kulturní rozmanitost ovlivňují i současnou rodinu. Rodiny se často musí vyrovnávat s pracovními výzvami, finančními tlaky, rovnováhou mezi prací a rodinným životem a vlivem masmédií na jejich hodnoty a životní styl. Jisté výzkumy zjistily, že v posledních letech výrazně klesla porodnost, a to může v budoucnu znamenat, že česká rodina má v průměru jedno až dvě děti.²⁵ Důležité je vytvořit prostor pro otevřenou komunikaci, porozumění a respektování různých názorů a hodnot. Lze také říct, že současná rodina je plná výzev, ale přináší také mnoho možností pro osobní růst, vzájemnou podporu a společné prožívání života. Je důležité, abychom si uvědomili, že každá rodina je svým způsobem jedinečná a že je klíčem k úspěchu je respekt a láska.

Rodiče často podporují rozvoj hudebního potenciálu svého dítěte tím, že mu poskytují přístup k různým hudebním žánrům a aktivitám. To může zahrnovat poslech různých hudebních žánrů, společné zpívání, hraní na hudební nástroje nebo návštěvu hudebních koncertů a festivalů či návštěvu hudebních představení v divadle. V dnešní digitální éře mají digitální média vliv i na hudební klima v rodině. Děti mají přístup k širokému spektru hudebního obsahu prostřednictvím streamovacích služeb, jako jsou YouTube, Spotify a další online platformy. Rodiny tak mohou využívat moderní technologie jako nástroj pro objevování nové hudby a hudebních aktivit. Komunikace prostřednictvím hudebních zážitků jsou důležitými prvky současné rodiny. Rodiče se snaží vytvořit prostor pro otevřenou diskuzi o hudbě, podporovat děti ve vyjádření svých hudebních preferencí a naslouchat jejich hudebním projevům. Rodinné hudební aktivity se mohou stát zdrojem radosti, inspirace, sdílení emocí a mohou pomoci s procesem při lepší socializace mezi lidmi. Rodina také často rozvíjí spolupráci a podporu v hudebním rozvoji dítěte. Rodiče mohou společně s dětmi zpívat, hrát na hudební nástroje nebo se účastnit hudebních kurzů či lekcí. Tím vytvářejí nejen prostředí pro rozvoj hudebních dovedností dítěte, ale také posilují vztahy a propojují se v hudebních aktivitách.

---

²⁵ STŘEŠTÍK, Jaroslav. *Hudebně integrativní výchova dětí předškolního věku v mimoškolních zařízeních*. Univerzita Karlova v Praze, 2014. Bakalářská práce.

2.3. PROBLEMATIKA RODINNÝCH VZTAHŮ

Rodinné vztahy představují základní a nezastupitelnou složku našeho života obzvláště v procesu vzdělávání.²⁶ Problémy a výzvy spojené s rodinnými vztahy jsou nevyhnutelnou součástí lidského bytí. Každá rodina čelí různým situacím a konfliktům, které mohou ovlivnit její stabilitu a pohodu. Charakteristika problémů v rodinných vztazích je velmi široká a rozmanitá. Mezi ně patří nedostatek komunikace, konflikty mezi partnery, problémy ve výchově dětí, rozvod, finanční obtíže nebo péče o starší členy rodiny. Tyto problémy mohou mít značný vliv na jednotlivé členy rodiny a celkovou dynamiku rodinného prostředí. Rodinné vztahy jsou vzájemným působením a interakcí mezi jednotlivými členy. Každý člen rodiny přináší do vztahů své osobní zkušenosti, hodnoty a očekávání. Tyto rozdíly mohou vytvářet napětí a konflikty, pokud není v rodině dostatečně rozvinutý prostor pro komunikaci porozumění a respektování různých perspektiv. Problematika rodinných vztahů může mít důsledky nejen na jednotlivce, ale také na rodinnou jednotku jako celek.

Negativní vlivy se mohou projevit ve zhoršené komunikaci, narušených vztazích, nedostatečné podpoře a v nepříznivém emocionálním klimatu v rodině. To může mít vliv na duševní a fyzické zdraví jednotlivých členů a na celkovou pohodu rodiny. Je důležité si uvědomit, že v každé rodině se mohou vyskytovat problémy a konflikty. Klíčem k jejich řešení je otevřená komunikace, respekt a ochota pracovat na vztazích. Rodina jako celek může hledat podporu a pomoc u odborníků, jaký jsou rodinní terapeuti, psychologové nebo sociální pracovníci, kteří mohou pomoci v procesu porozumění, změny a uzdravení rodinných vztahů. Rodinné vztahy jsou dynamické a vyžadují průběžnou péči, pozornost a úsilí. Pokud se rodina dokáže vypořádat s problémy a konflikty, může posílit svou sounáležitost, vzájemnou podporu a pocit bezpečí.

Při zkoumání problematiky rodinných vztahů je důležité si uvědomit, že každá rodina je jedinečná. Různé rodiny mají různé hodnoty, tradice a způsob komunikace. Rodinné vztahy představují klíčový aspekt našeho života a jejich kvalita může mít významný vliv na naše blaho a spokojenost nás i dětí. Není to vždy snadné, ale pokud nalezneme porozumění a vzájemnou podporu může rodina překonávat výzvy a posilovat své vztahy.

---

²⁶ SANDAYOVÁ, Petra. *Rodina a její vliv na výchovu a vzdělávání*. Masarykova univerzita, 2008. Diplomová práce. Filozofická fakulta Katedra filozofie.

Významný prvek v životě mnoha rodin představuje i hudba. Poslouchání hudby, zpívání, hraní na nástroje či společné tvoření melodií jsou často součástí rodinných aktivit. Nicméně, i v rámci hudby se mohou objevit různé problémy, které mohou ovlivňovat rodinné vztahy. Problematika rodinných vztahů v rámci hudby může mít různé podoby a příčiny. Rozdílné hudební preference, nedostatek podpory a motivace dětí, nedostatek času rodičů, a nebo prostoru pro hudební aktivity, finanční omezení nebo konflikty při hudební výchově jsou jen některé z možných problémů, se kterými se rodiny mohou potýkat. Rozdílný vkus a preference v oblasti hudby mohou vést k nedorozuměním a napětí v rodině. Když si členové rodiny vybírají a poslouchají různé hudební žánry, může být obtížné najít společnou půdu a harmonii v hudbě, kterou si společně užívají. Nedostatek podpory a motivace ze strany rodiny může mít negativní dopad na rozvoj hudebních schopností dítěte. Pokud není dítěti poskytnuta přiměřená podpora, ocenění a povzbuzení v jeho hudebních snahách, může ztratit zájem a sebevědomí v oblasti hudby. Nedostatek času a prostoru pro hudební aktivity může být dalším problémem. Moderní životní styl a nabitý program rodinných členů může omezovat možnosti pro společné hudební aktivity. Nedostatek času pro praxi a cvičení může bránit dítěti v rozvoji jeho hudebních dovedností a omezovat sdílení hudebních zážitků v rodině.

Konflikty při hudební výchově mohou vznikat při stanovování hudebních cílů, výběru repertoáru nebo při hodnocení pokroku dítěte. Rodiče mohou mít odlišná očekávání ohledně hudebního rozvoje svých dětí a mohou na ně klást přílišný tlak. To může vyvolávat konflikty a negativní atmosféru v rodině, která má potenciál ovlivnit celkovou harmonii a vztahy mezi jejími členy. Problematika rodinných vztahů v rámci hudby je důležitá, protože hudba může sloužit jako prostředek k propojení rodiny a posílení vzájemného porozumění a podpory. Když se v rodině objevují problémy v této oblasti, mohou mít negativní vliv na vzájemnou komunikaci, spolupráci a současně na atmosféru v rodině.

2.4. ZMĚNA VZTAHU RODINY A ŠKOLY

Změna vztahu mezi rodinou a školou představuje důležitý aspekt vzdělávání dětí. Tradičně se rodina a škola vnímaly jako oddělené subjekty, které měly různé role a odpovědnosti v životě dítěte. Nicméně, v dnešní době dochází k postupnému posunu k větší spolupráci a propojení mezi rodinou a školou²⁷. V minulosti byla hlavní odpovědnost za vzdělávání dítěte svěřena škole, zatímco rodina se věnovala výchově a chodu mimo školní prostředí. Avšak dnes si stále více uvědomujeme, že spolupráce mezi rodinou a školou je klíčová pro optimální rozvoj dítěte. Změna vztahu mezi rodinou a školou je ovlivněna mnoha faktory. Například moderní technologie a komunikace umožňují snadnější a rychlejší kontakt mezi rodiči a učiteli. Rodiče mají nyní možnost být více zapojeni do školního života dětí prostřednictvím elektronických komunikačních prostředků, online platforem a informačních systémů škol. To umožňuje častější a pravidelnější sdílení informací o výuce, domácích úkolech, pokroku a chování dítěte.

Dalším faktorem je rozšíření povědomí o důležitosti spolupráce rodiny a školy pro úspěšné vzdělávání dítěte. Výzkumy ukazují, že když se rodina a škola spojují a pracují jako tým, má to pozitivní vliv na akademické výsledky, motivaci, chování a celkový rozvoj dítěte. Rodiče se stávají aktivními partnery ve vzdělávání svých dětí a společně s učiteli podporují jejich učební proces.

Vztahy rodiny a školy zaznamenaly v posledních desetiletích výrazné proměny v souvislosti s nejrůznějšími ekonomickými, sociologickými a ideovými změnami, které měly vliv na celou společnost. Ideovými změnami myslíme především myšlenky neoliberálního individualismu a proměny myšlení, které se dostaly do vzdělávacích programů všeobecného vzdělávání v České republice. Tyto změny měly komplexní vliv na uspořádání hierarchie hodnot v životě dospělého člověka a je samozřejmé, že se také přenášely a přenášejí do výchovy dětí v rodině. Uvažujeme tak z pohledu, který sdílel již Jan Amos Komenský, který velmi zřetelně sepsal svou představu rodinného života ve svém

---

²⁷ STŘEŠTÍK, Jaroslav. *Hudebně integrativní výchova dětí předškolního věku v mimoškolních zařízeních*. Univerzita Karlova v Praze, 2014. Bakalářská práce.

geniálním díle *Informatorium školy mateřské*²⁸, kde přirovnává dítě v rodině k proutku, který je třeba vlivem rodičů „ohýbat“.

A v tomto smyslu zdůrazňoval velký význam hudby pro dítě už od narození. Jeho prohlášení, že hudba je pro člověka věcí nejpřirozenější („*Musica nobis naturalis est*“) odpovídá harmonizaci mezi tělesnými psychickými a etickými principy. Tento pohled se ovšem změnil v souvislosti se současnými podmínkami, kdy opravdu velká část rodin upřednostňuje před výchovou dětí vlastní profesní úspěch a hmotnou zajištěnost rodiny a členů této rodiny. V této souvislosti často prohlašují, že mají málo času na výchovu svých dětí, a tím tedy také na hudební výchovy. Podle našeho názoru do jisté míry strádají potřeby psychické a nejsou rozvíjeny postoje k etickým hodnotám tak důsledně, jak to bylo v minulých generacích. Tato konstatování nejsou zcela globální, jistěže jsou také rodiny, které vidí ve výchově svých dětí absolutní prioritu svého života a jsou ochotny podřizovat své vlastní zájmy ve prospěch svých dětí a jejich zdravého rozvoje všech schopností obecných i speciálních. Proměny rodinného klimatu jsou vždy možné, když dojde ke změně společenského názoru. Ten je v dnešní době především závislý na informacích z masmediálních infomačních prostředků, jakou jsou Facebook, Twitter, YouTube, rádia, televize nebo mnohé podcasty. Velká dostupnost těchto prostředků a zároveň jejich nekontrolovatelnost způsobují například urychlování psycho – fyziologického vývoje v osobnostním rozvoji a vytváření určitých disharmonií. Stále však platí, že rodina je základem společnosti a kvalita společnosti závisí na hodnotách a postojích rodičů a příbuzných.

---

²⁸ KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Vyd. v nakl. Academia 2. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia). ISBN 978-80-200-1451-1.

2.5. VOLNOČASOVÉ INSTITUCE ZAMĚŘENÉ NA DĚTI JAKO PARTNEŘI RODINY

Volný čas a životní styl nám dává nové možnosti ve zkoumání volného času v rozvoji životního stylu. Zjistili jsme, že význam volného času, kdy se odhalují různé formy sebevyjádření, a hlavně možnost socializovat se mimo rodinu, napomáhá k vytváření vlastní identity.²⁹

Volnočasové instituce pro děti mladšího školního věku hrají roli ve vývoji a rozvoji dětí mimo školní prostředí. Tyto instituce, jako jsou například dětské kluby, centra volného času, sportovní kluby nebo umělecké školy, nabízejí dětem různé aktivity, které podporují jejich zájmy, talent, sociální interakci a celkový rozvoj. Volnočasové instituce poskytují prostor a příležitosti k rozvoji různých dovedností, schopností a zájmů dětí. Děti tak mohou objevovat nové aktivity, rozvíjet své dovednosti, a přitom si příjemně užívat volný čas. Tyto instituce dětem napomáhají budovat nová přátelství a sociální vztahy, umožňují dětem komunikovat, učit se navzájem, a tak rozvíjet jejich sociální dovednosti, empatii, respekt a spolupráce v týmu.

Středisko pro volný čas pro děti a mládež může být například dům dětí a mládeže kde pracují s talentovanými dětmi ve formě individuální práce s dětmi mimo vytváření speciálních zájmových útvarů.

Dále sem také patří základní umělecká škola, jež má dlouholetou tradici. Dětské nadání se v ní rozvíjí v různých uměleckých oblastech.

Další institucí je školní družina, která se zaměřuje na práci s dětmi mladšího školního věku. Posláním této instituce je kromě výchovné a zdravotní hlavně sociální role, jelikož zajišťuje sociální péči a bezpečnost, když rodiče musí do zaměstnání.³⁰

---

²⁹ HENDRY, Leo B., Janet SHUCKSMITH, John G. LOVE a Anthony GLENDINNING. *Young People's Leisure and Lifestyles* [online]. E-vydání. Taylor & Francis e-Library: Routledge, 2005 [cit. 2023-06-28]. ISBN 0-203-40728-8. Dostupné z:

<http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/5617/1/153.pdf>

³⁰ KAUL, Jan. *Využití volnočasových aktivit u dětí mladšího školního věku*. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2013. Bakalářská práce. Filozofická fakulta Katedra filozofie.

3 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

3.1 PŘEDMĚT A CÍLE VÝZKUMU

Předmětem našeho výzkumu je zachytit současné hudební klima v rodině v dnešních sociokulturních podmínkách.

Cíle výzkumu:

1. popsat u členů rodiny hudební preference v oblastech: druhy hudby, frekvence poslechu domácí a zahraniční hudby, prostředí poslechu hudby, návštěvy kulturních akcí),
2. zachytit kvality hudebních kontaktů členů rodiny s dětmi v hudebních činnostech: zpěv, hudebně pohybové aktivity, instrumentální hra, společné návštěvy dětských hudební představení.

3.2 METODA DOTAZNÍKU A PRACOVNÍ HYPOTÉZY

Ke zjištění stavu hudebního vědomí rodičů a členů rodiny a postižení kontaktu členů rodiny s dětmi v hudebních oblastech jsme využili metodu dotazníku. Dotazník je jednou z explorativních metod.³¹ Pomocí něj budeme chtít získat zpětné informace od rodičů. Využijeme techniku Google formuláře, kde si rodiče budou moci otevřít dotazník a přečíst si námi kladené otázky. Rodiče budou moci svoje stanoviska doplnit, pokud to uznají za vhodné. Dotazník využijeme z toho důvodu, protože je snadný pro administraci. Můžeme jím oslovit větší počet respondentů. Uvědomujeme si, že tato metoda nemá zcela průkaznou hodnotu, protože rodič nemusí být ochoten odkrývat své skutečné postoje nebo soudy.

Náš dotazník je konstruován ve dvou polohách. Ve vstupní části jsou pokládány otázky, které se vážou ke stavu rodinného klimatu, jako je věk, pohlaví a dosažené vzdělání. Vlastní část dotazníku tvoří informace o stavu hudebního vědomí rodičů a členů rodiny a druhou část budou tvořit otázky, které se vážou na společné činnosti rodičů a dětí v jednotlivých hudebních činnostech. V závěru dotazníku použijeme v systému Google formuláře poděkování a ubezpečení o neškodnosti výzkumu z hlediska etiky jeho využití. Budeme konstruovat takové otázky, které jsou v odpovědích uzavřené, ale respondenti budou mít zároveň možnost je doplnit o specifika. Podstatu dotazníku chceme charakterizovat takto: v první části nás bude zajímat gender, věk rodičů a rovněž nejvyšší dosažené vzdělání. Následně se budeme zabývat otázkami, které budou zaměřeny pouze na rodiče: oblíbené druhy hudby, zájem o domácí nebo zahraniční produkci a vyčlenění nejoblíbenější písně z české produkce, obliba hudby v dobových proměnách od 17. do 21. století. Rovněž nás bude zajímat prostředí, ve kterém rodiče hudbu poslouchají a frekvence jejich návštěv divadelních a hudebních produkcí. Druhá část dotazníku bude zjišťovat hudební kontakty členů rodiny a děti v oblastech zpěvu, hudebního pohybu, instrumentální hry, zjišťováno bude také to, do kterých hudebních kroužků vodí rodiče své děti, zda s nimi chodí na hudební programy určené dětem a podobně.

---

³¹ VÁŇOVÁ, Hana a Jiří SKOPAL. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice: vysokoškolská učebnice*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0435-3.

Pracovní hypotézy jsme si zvolili dvě:

1. pracovní hypotéza: kvalita dosaženého vzdělání má vliv na kvantitu i kvalitu hudebního působení rodičů na děti v daných hudebních činnostech.
2. pracovní hypotéza: ze zkoumaného vzorku největší počet respondentů dává přednost populární hudbě s rekreační funkcí a nejméně jazzu a dechové hudbě.

Komplexní znění dotazníku je uvedeno v příloze k bakalářské práci číslo 1.

3.3 ORGANIZAČNÍ STRÁNKA VÝZKUMU

Konstrukci dotazníku budeme uskutečňovat v měsíci červnu. Využijeme elektronickou technologii Google formuláře, která umožňuje jednoduše a snadno vytvářet otázky, přizpůsobit si design a možnost nastavit si podmínky odpovědí. Jelikož jsou online umožňují uživateli vytvořit a nasbírat odpovědi. Další velkou výhodou pro uživatele Google formulářů je, že dokáží shromáždit odpovědi od více lidí najednou díky sdílení odkazů nebo emailových pozvánek. Google formuláře lze snadno integrovat s dalšími nástroji a službami Google, jako jsou Google Drive a Google Kalendář.

Naším záměrem je získat alespoň 60 odpovědí. Dotazník rozešleme na sto adres. Z toho vyplývá, že návratnost by měla být kolem 50 %. Výsledky budeme zpracovávat do přehledných tabulek a grafů.

Při konstrukci dotazníku budeme dbát etického zřetele. V úvodu dotazníku bude napsáno, že všechny informace nebudou zveřejňovány k osobě, budou sloužit pouze pro zpracování bakalářské práce.

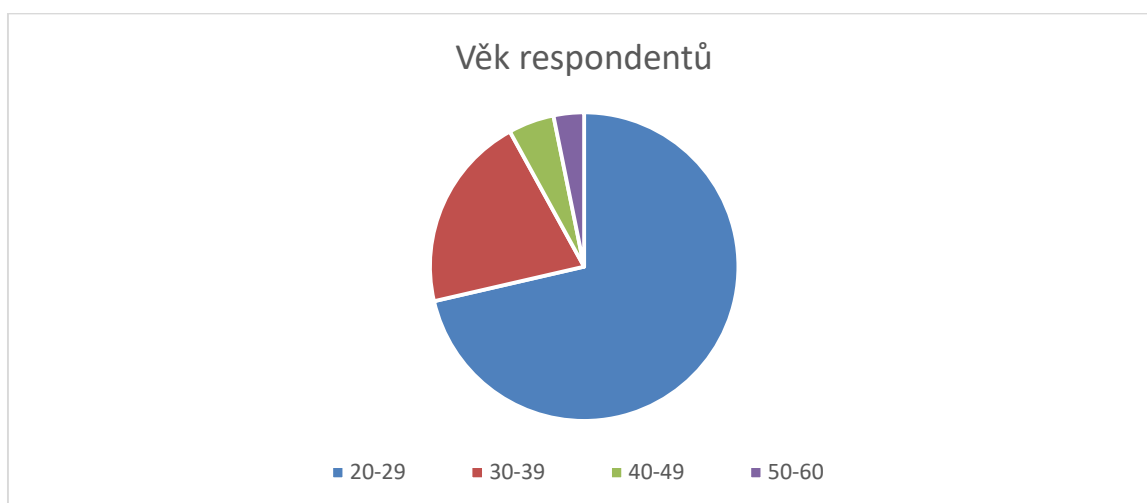
Organizace výzkumu v této bakalářské práci se bude skládat ze dvou částí:

1. část se bude skládat z 10 otázek, jež budou zaměřeny na rodiče a jejich věk, pohlaví, dosažené vzdělání, jejich oblíbené žánry hudby, zda preferují českou či zahraniční produkci a frekvenci jejich návštěvnosti kulturních akcí.
2. část bude obsahovat 15 otázek, které budou mít za cíl zjistit, jak často rozvíjejí rodiče nebo členové rodiny jejich děti v oblasti zpěvu, hudebně pohybových aktivit, instrumentálních činností, hudebních kroužku a zda s nimi navštěvují dětské kulturní hudební akce.

4 VÝSLEDKY VÝZKUMU A METODICKÉ NÁMĚTY DO PRAXE

Náš výzkumný dotazník jsme dle organizace zaslali 100 rodinám či párům, u kterých víme, že mají nebo měly děti mladšího školního věku. Zpět se nám dostalo 63 odpovědí což činí 63 %, a tak jsme dosáhli vyšší návratnosti, než jsme z organizace předpokládali.

Z 63 respondentů nám na výzkumný dotazník ze 74,6 % odpověděli ženy a zbylých 25,4 % byli muži. Celkem 71,4 % rodičů, kteří nám na výzkumný dotazník odpověděli jsou ve věku 20-29 let.

(Graf č. 1)

Předem stanovené pracovní hypotézy:

1. pracovní hypotéza: *kvalita dosaženého vzdělání má vliv na kvantitu i kvalitu hudebního působení rodičů na děti v daných hudebních činnostech.*

Tato pracovní hypotéza se mi však na základě vyhodnocení dotazníku nepotvrdila. Většina respondentů totiž dosahovala středoškolského vzdělání zakončeného maturitní zkouškou.

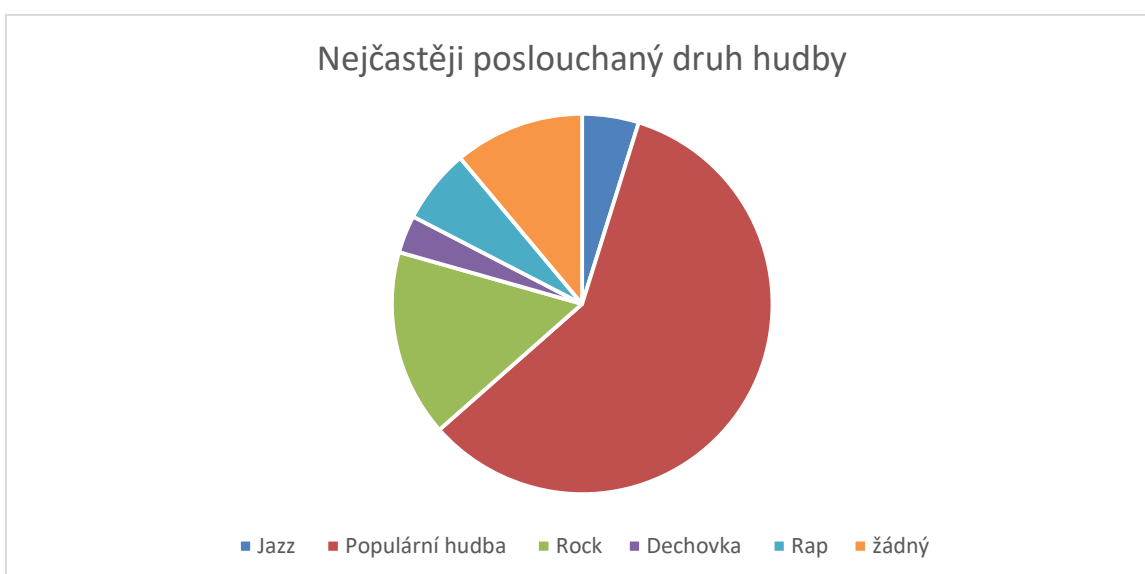

(Graf č. 2.)

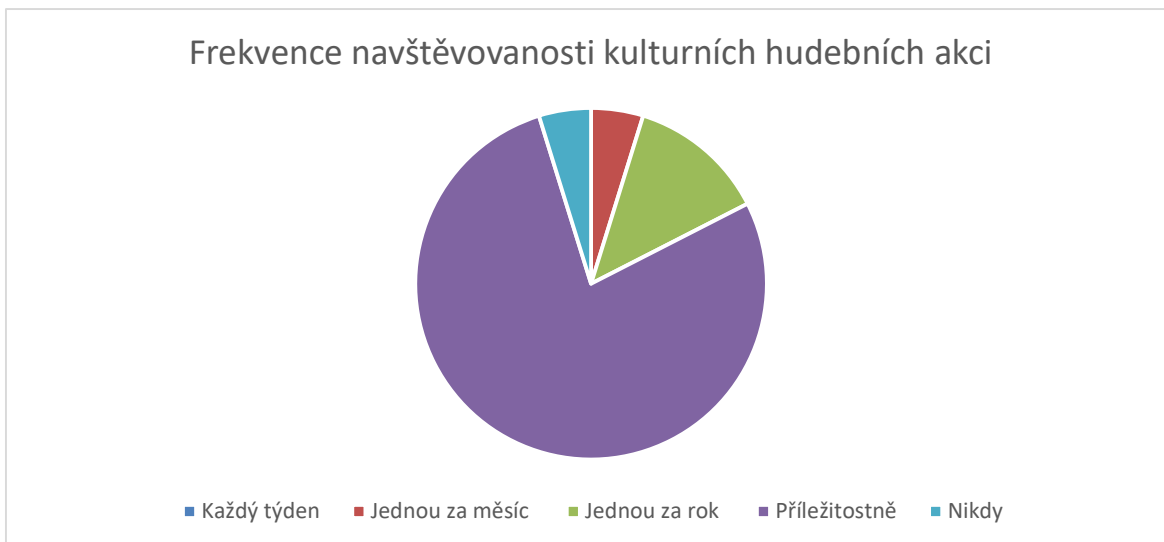
2. pracovní hypotéza: *ze zkoumaného vzorku největší počet respondentů dává přednost populární hudbě s rekreační funkcí a nejméně jazzu a dechové hudbě.*

Druhá pracovní hypotéza se nám potvrdila na základě odpovědí respondentů. Jak jsme předem předpokládali, při vyhodnocení dotazníku jsme zjistili, že až 58,7 % respondentů preferuje při poslechu populární hudbu před jazzovou nebo dechovou. Avšak při výběru mezi jazzovou a dechovou hudbou respondenti o 1,6 % poslouchají raději jazzovou hudbu.

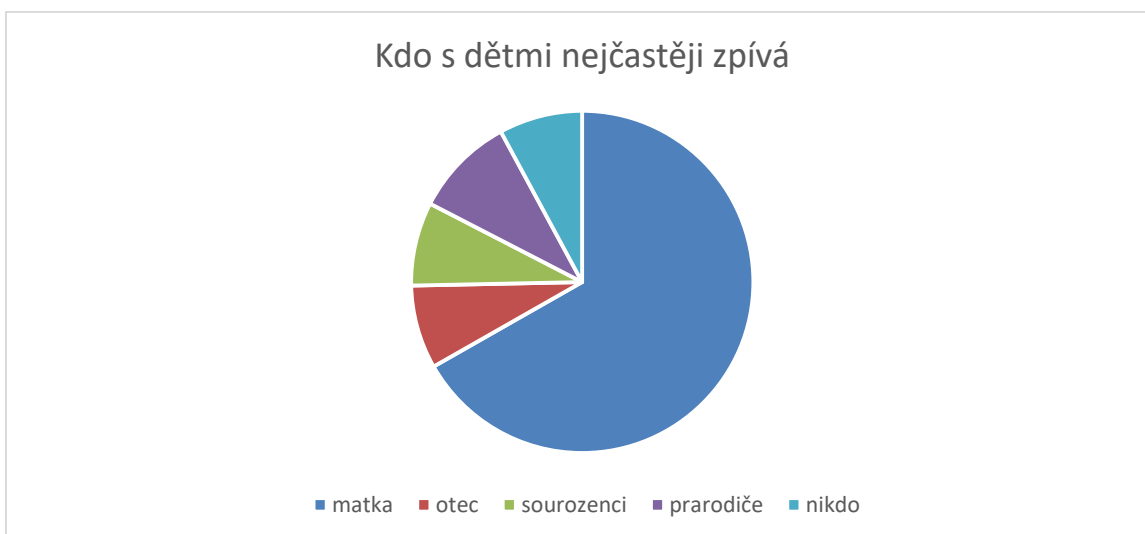
(Graf č.3)

Následující graf č. 4 nám představuje frekvenci rodičů a toho, jak často navštěvují kulturní hudební akce. Z uvedeného grafu nám vyplývá, že až 77,8 % respondentů tyto akce navštěvuje pouze příležitostně.

(Graf č. 4)

Co se týče toho, jak rodiče rozvíjí své děti v hudebních schopnostech, jsme z výzkumného dotazníku zjistili, že největší podíl na tomto rozvoji a podílení se na podvědomí hudebnosti u dětí, mají matky. Na otázku, kdo s dětmi nejčastěji zpívá, odpovědělo až 66,7 % respondentů, že matka, jak můžeme vidět z grafu č 5. Také tanci a dalším hudebně – pohybovým dovednostem jsou děti vedeny ze strany svých matek, a to nám potvrdilo až 63,8 % respondentů.

Níže uvádíme tabulku s hudebními nástroji, které 74,6 % respondentů vlastní ve svých domácnostech.

Orffovy nástroje (bubínek, dřívka, tamburína, rumba koule, dětský xylofon)	16 respondentů
Zobcová flétna	14 respondentů
Kytara	14 respondentů
Klavír	12 respondentů
Housle	3 respondenti
Klarinet	2 respondenti
Příčná flétna	1 respondent
Klávesy	7 respondentů
Žádný	16 respondentů

Tabulka č. 1

Následující tabulka poukazuje na zájem o dětské hudební kroužky. Z 63 respondentů 65,1 % podporuje své děti v mladším školním věku, aby navštěvovaly hudební kroužky.

Klavír	18 respondentů
Flétna	12 respondentů
Sbor	5 respondentů
Kytara	4 respondenti
Taneční kroužky	4 respondenti
Zpěv	3 respondenti
Klarinet	1 respondent
Housle	1 respondent

Tabulka č. 2

ZÁVĚR

Na úvod mé bakalářské práce jsem si zadala za cíl prozkoumat teoretické základy v rozvoji hudebnosti dítěte mladšího školního věku a také literaturu, která se zabývá rodinou a změnami, do kterých se kvůli pokročilosti dnešní doby dostávají rodinné vztahy, jaké přináší problémy a jaká existuje proměna v péči rodičů o děti v hudební oblasti.

Závěry výzkumu potvrdily, že ačkoliv se tato společnost posouvá technologicky, ekonomicky i zdravotně kupředu, stále výchova a rozvoj dítěte závisí na působení matky. Také výzkum potvrdil, jak společnost zapomíná nebo zanedbává posun hudebnosti ve společnosti. Znamená to, že bychom ve společnosti měli více iniciovat diskuse o této problematice. Sdělovací prostředky by se měly více starat o programy, do kterých by se mohli rodiče zapojovat i se svými dětmi. Existuje mnoho způsobů, jak vytvořit příznivé hudební klima v rodině a rodiče tak mohou poskytnout dítěti příležitosti k hudebnímu rozvoji. Dále výzkum potvrdil, že celková hudebnost v rodinách i v naší společnosti velmi upadá.

Mým přáním je, aby tato práce byla podnětná pro zlepšení výchovy v oblastech hudebnosti nejen v rodinách, ale i v celé společnosti. Abychom si všichni uvědomili, co nám hudba přináší a jak nám napomáhá v osobnostním rozvoji.

V závěru své bakalářské práce bych chtěla vyjádřit jednu hezkou myšlenku, a to že bychom se měli všichni ohlédnout do naší minulosti, protože v ní je možné najít velkou dávku inspirace, která se moc nemění a souvislostí, o kterých psal již zmíněný J. A. Komenský ve svém Informatoriu školy mateřské. Podle něj je totiž hudba pro člověka věcí nejpřirozenější. Kéž i moje bakalářská práce přispěje k poznání současného stavu v rodinném hudebním klimatu a situace se postupně zlepšuje, aby opět platilo již dávné rčení: „Co Čech, to muzikant.“

RESUMÉ

Úkolem bakalářské práce na téma Hudební klima v rodině dítěte mladšího školního věku bylo charakterizovat význam hudební výchovy pro rozvoj dítěte. Ověřit si, jestli rodiče i nadále podporují rozvoj svých dětí v oblasti hudební výchovy. Zjistit čím je ovlivněno dítě mladšího školního věku a jak u něj rozvinout hudební schopnosti.

Celá práce je rozdělena do tří kapitol. První kapitola se zabývá rozvojem dítěte mladšího školního věku a hudebních schopností. Druhá kapitola je zaměřena na rodinu a její vztahy i případnou problematiku. Třetí kapitola je výzkumná a zde zjišťujeme postoj rodičů k hudbě a k tomu, jak napomáhají hudebnímu rozvoji u svých dětí.

Klíčová slova

Mladší školní věk, dítě, osobnost, charakteristika vývoje, hudební schopnosti, hudební dovednosti, umělecké a mimoumělecké aktivity, rodina, výchova, charakteristika rodiny, rodinná problematika, volnočasové aktivity, experiment.

RESUMÉ

This undergraduate thesis topic is Musical Climate in the Family of a Child of younger school age. It aims to characterize the importance of music education for the child's development and examine if parents continue to support their children's development in the music education field. It tries to find out what influences a child of younger school age and how to develop musical skills in them.

The whole thesis divides into three chapters. The first chapter deals with the development of the younger school-age child and their musical ability. The second chapter focuses on the family and its relationships and potential issues. The third chapter is exploratory, and here we investigate parents' attitudes towards music and how they facilitate musical development in their children.

Key Words

Younger school age, child, personality, development characteristics, musical ability, musical skills, artistic and non-artistic activities, family, education, family characteristics, problems in family, free time activities, experiment

SEZNAM LITERATURY

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání druhé, doplněné a přepracované. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky*. Vydání 4. Praha: Státní Pedagogické nakladatelství, 1977. ISBN 16-917-63.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: [obor v pohybu]*. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1174-4.

HELUS, Zdeněk. *Osobnost a její vývoj*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009. ISBN 978-80-7290-396-2.

DRÁBEK, Václav. *Stručný průvodce hudební psychologií*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7290-161-3.

SEDLÁK, František. *Úvod do psychologie hudby – II*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., Praha 1, 1986. ISBN 17-218-86.

KODEJŠKA, Miloš. *Integrativní hudební výchova dítěte předškolního věku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2002. ISBN 80-7290-080-3.

DUNOVSKÁ, Marie. *Umělecko-výchovné kontexty hudební pedagogiky v inovaci primárního vzdělávání*. Univerzita Karlova v Praze, 2021. Disertační práce.

ROSCHER, W. *Integrativna hudobná pedagogika a polyestetická výchova*. In: Integrujúce možnosti hudby a umelecká výchova detí a mládeže: Integrativna hudobná pedagogika. Bratislava: Slovenská hudobní spoločnosť, 1992

DRÁBEK, Václav. *Tvořivost a integrace v receptivní hudební výchově: [Studia paedagogica 23]*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 1998. ISBN 80-86039-65-X.

STŘEŠTÍK, Jaroslav. *Hudebně integrativní výchova dětí předškolního věku v mimoškolních zařízeních*. Univerzita Karlova v Praze, 2014. Bakalářská práce.

SANDAYOVÁ, Petra. *Rodina a její vliv na výchovu a vzdělávání*. Masarykova univerzita, 2008. Diplomová práce. Filozofická fakulta Katedra filozofie.

KOMENSKÝ, Jan Amos. *Informatorium školy mateřské*. Vyd. v nakl. Academia 2. Praha: Academia, 2007. Europa (Academia). ISBN 978-80-200-1451-1.

KAUL, Jan. *Využití volnočasových aktivit u dětí mladšího školního věku*. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2013. Bakalářská práce. Filozofická fakulta Katedra filozofie.

VÁŇOVÁ, Hana a Jiří SKOPAL. *Metodologie a logika výzkumu v hudební pedagogice: vysokoškolská učebnice*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0435-3.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Osobnost. *Wikipedie: Osobnost* [online]. 28.1.2023 [cit. 2023-02-09]. Dostupné z:
<https://cs.wikipedia.org/wiki/Osobnost>

HENDRY, Leo B., Janet SHUCKSMITH, John G. LOVE a Anthony GLENDINNING. *Young People's Leisure and Lifestyles* [online]. E-vydání. Taylor & Francis e-Library: Routledge, 2005 [cit. 2023-06-28]. ISBN 0-203-40728-8. Dostupné z:
<http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/5617/1/153.pdf>

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Graf č. 1 – Věk respondentů	str.38
Graf č. 2 – Nejvyšší dosažené vzdělání	str. 39
Graf č. 3 – Nejčastěji poslouchaný druh hudby	str. 39
Graf č. 4 – Frekvence návštěvnosti kulturních hudebních akcí	str. 40
Graf č. 5 – Kdo s dětmi nejčastěji zpívá	str. 40
Tabulka č. 1. – Dětské hudební nástroje	str. 41
Tabulka č. 2 – Specifičnost dětských hudebních kroužku, jenž navštěvují	str. 41

PŘÍLOHY

Dotazník k mé bakalářské práci na téma Hudební klima v rodině dítěte mladšího školního věku

Dobrý den,

mile ráda bych Vás chtěla poprosit, zda byste mi vyplnili můj výzkumný dotazník, který jsem vytvořila pro mou bakalářskou práci, jež se zabývá tím, jak rodiče podporují a rozvíjí své děti v oblastech hudební výchovy.

První část se týká Vás jakožto rodičů a toho co nejraději posloucháte nebo jak často navštěvujete kulturní hudební akce. Druhá část se zabývá tím, jak rozvíjíte své děti ve zpěvu, hudebně-pohybových dovednostech, nebo které kroužky navštěvují.

Předem Vám velmi děkuji za Váš čas, který věnujete tomuto dotazníku a mohu Vás ujistit, že odpovědi, které tu uvedete, nebudou zneužity nebo použity za jiným účel než k mé bakalářské práci.

S pozdravem,

Lenka Štěpničková

První část

1. Pohlaví:
  - Muž
  - Žena
  - Jiné
2. Věk:
  - 20-29
  - 30-39
  - 40-49
  - 50-60
3. Nejvyšší dosažené vzdělání
  - Základní
  - Středoškolské s výučním listem
  - Středoškolské s maturitou

- Vysokoškolské
4. Jaký druh hudby nejčastěji posloucháte?
- Jazz (Luis Armstrong, Miles Davis, Jaroslav Ježek,...)
  - Populární hudba (Ed Sheeran, Imagine Dragons, Ewa Farna,...)
  - Rock (Metallica, Divokej Bill,..)
  - Dechová hudba (Moravanka,...)
  - Rap (Viktor Sheen, Calin, Eminem,...)
  - Ani jedno
5. Posloucháte raději zahraniční nebo českou hudební produkci?
- Zahraniční
  - Českou
6. Případně, kterou ze zahraničních písní posloucháte nejraději?
- volná odpověď
7. Jaká je Vaše nejoblíbenější píseň z české produkce?
- volná odpověď
8. Jakému hudebnímu období dáváte přednost při poslechu hudby? Lze zaškrtnout i více možností
- 17.století
  - 18. století
  - 19. století
  - 20. století
  - 21.století
9. Kde nejčastěji posloucháte hudbu?
- V autě
  - Kdykoliv někam jdu
  - Při práci
  - Téměř všude
  - Neposlouchám hudbu
10. Jak často navštěvujete divadlo/koncerty?
- Každý týden
  - Jednou za měsíc
  - Jednou za rok
  - Příležitostně

- Nikdy

Druhá část

1. Kdo s Vašimi dětmi nejčastěji zpívá?
  - Matka
  - Otec
  - Sourozenci
  - Prarodiče
  - Nikdo
2. Kdo z rodiny učí Vaše děti tancovat, nebo jiným hudebně-pohybovým aktivitám?
  - Ano
  - Ne
3. Pokud ano, kdo?
  - Sourozenec/sourozenci
  - Matka
  - Otec
  - Prarodiče
4. Umí hrát někdo z rodiny na hudební nástroj?
  - Ano
  - Ne
5. Pokud ano, kdo?
  - Sourozenec/sourozenci
  - Matka
  - Otec
  - Prarodiče
6. Na které hudební nástroje hraje?
  - Volná odpověď
7. Vlastní Vaše děti doma některé z dětských hudebních nástrojů?
  - Ano
  - Ne
8. Pokud ano, jaký?
  - Volná odpověď

9. Navštěvovaly Vaše děti v mladším školním věku nějaké hudební kroužky?

- Ano
- Ne

10. Pokud ano, jaké?

- Volná odpověď

11. Zpíváte si společně s dětmi písničky?

- Ano
- Ne
- Občas
- Nikdy

12. Hrajete si společně s dětmi na některé hudební nástroje?

- Ano
- Ne

13. Pokud ano, na které?

- Volná odpověď

14. Jak často chodíte s dětmi na dětský hudební představení?

- Každý týden
- Jednou za měsíc
- Jednou za rok
- Příležitostně
- Nikdy

15. Na kterém hudebním představení a kde jste byli s dětmi naposledy?

- Volná odpověď